

نخستین همایش ملی اخلاق و عرفان در ادب فارسی

انسانیت و اخلاق در شعر اقبال لاهوری

دکتر احمد رضا کیخای فرزانه*

فاطمه رهدار**

مریم بانثی***

سمیه صفاری****

چکیده

اقبال لاهوری به عنوان یکی از اندیشمندان و متفکران مشرق زمین تلاش می کند تا با نگرش های خردورزانه و مبتنی بر تعالیم مبین اسلام خودسازی و خودشناسی را در نهاد روشن بینان نهادینه کند.

به باور اقبال خودی، خودسازی و خودشناسی با قداست طواف حرم برابری می کند و آیات قرآنی، احادیث نبوی و ارادت به اهل بیت (ع) و عرفان اسلامی مرکز توحید باوری و زمینه ساز تربیت انسان کامل است.

از نظر مضمون شعرش بیان خردورزی، ایمان، امید و آرزو، تلاش و کوشش، حرکت و پویایی، خودشناسی است. عصاره شعر او فرهنگ اسلامی و عرفانی گذشته و حال است. این فرهنگ انسان قابل را به سوی حقایق دینی و اسلامی سوق می دهد و به اصل خویش باز می گرداند. او دلیل ماندگاری و جاودانگی انسان را در درخشش ایمان و روح مبارزه جاری و ساری می داند و صبر و استقامت را بن مایه این حرکت معرفی می کند. گویا در شعرش نفس می کشد و زندگی می بخشد و شعرش همچون زندگی در جریان و تکاپو است.

در این مقاله سعی خواهد شد تا با بازشناسی و معرفی سیر تفکر علامه اقبال لاهوری، محورهای اندیشه ی او در بازتاب مفاهیم انسانی و اخلاقی بازشناسی و معرفی گردد.

کلید واژگان: اقبال لاهوری، مفاهیم انسانی، مفاهیم اخلاقی.

---

*دانشیار، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان/ a.keikha.farzaneh@iauzah.ac.ir

** دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان/ H.rahdar86@gmail.com

*** کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی/ H.rahdar86@gmail.com

**** کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی